

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р **Албена Стаменова**,

СУ „Св. Климент Охридски“,

за дисертационния труд на **Лилия Златанова Желева** на тема:
**„Обучение поблизкородствен език (украински) на българи –
лингвистични и методически аспекти“**

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
по направление 2.1. Филология (украински език)

Предлаганият за защита труд е с обем от 220 страници и се състои от увод, 4 глави, заключение и библиография. В автореферата е отбелязана част „Изводи“, каквито отсъстват като отделен компонент в структурата на дисертацията, а са част от всяка отделна глава.

Проблематиката на работата е актуална в контекста на все по-интензифициращите се връзки в областта на икономиката, културата, образованието и туризма в съвременния свят, а в научен план – поради своята недостатъчна разработеност.

Обект на изследването е *обучението на българи по украински език*, а **предмет** – *спецификата и методите на обучение по украински език като чужд, но близкородствен език за българите*. **Целта** на изследването е *да се характеризира методиката на обучението по украински език на българи*, като се изведат добрите практики и се оцени тяхната ефективност и като се вземат предвид преимуществата и трудностите, които съпътстват обучението по близкородствен език. В съответствие с темата си трудът е разработен в два аспекта – лингвистичен и методически, на което съответстват поставените **задачи** за постигане на целта му:

1. Проследяване на историята на преподаването на най-близките

езикови роднини на българския език – славянските езици, включително украинския, в България.

2. Проследяване на историята на преподаването на украински език като чужд.
3. Съпоставяне на украинския език и българския език в контекста на тяхното езиково родство и разкриване на техни характеристики, благоприятстващи или пречатстващи усвояването на украински език от българи.
4. Описание на основните методи в чуждоезиковото обучение и разкриване на мястото и приложението им в обучението по украински език на българи.
5. Разработване на примерни методически единици – уроци по украински език, упражнения и материали за контрол на знанията към тях – съответстващи на нивата А1–А2, В1–В2 и С1–С2 по Общоевропейската езикова рамка, необходими в обучението по украински език като близкородствен на българския.
6. Създаване и провеждане на анкета сред студентите във връзка с обучението по украински език.
7. Съставяне на украинско-български речник по лингводидактика в полза на преподавателите и изучаващите украински език.

В **увода** са положени необходимите теоретични и терминологични основи на научната разработка.

Първата глава осъществява първите две от поставените пред изследването задачи. В нея е разгледана историята на преподаването на славянски езици на българи в България, като е разгледано отделно обучението по всеки от тях и е направен преглед на издаваната в България лингводидактична литература. Детайлно е разгледано обучението по украински език на българи не само в България, но и извън нея. Проследено е развитието на украинската лингводидактика в световен мащаб и е

направен опит за конкретизиране и допълване на периодизацията на преподаването на украински език.

В тази глава обучението по украински език в България, протичащо основно в университетска среда, е поставено в контекста на дългогодишната и плодотворна традиция на преподаването на славянски езици в България. Същностна черта на тази традиция е отчитането на спецификите на българския език, съпоставен с другите славянски езици, и съобразяването с особеностите на българското езиково съзнание.

Изводите от първа глава естествено водят интереса на дисертантката към проблематиката, разработена във **втората глава** на труда ѝ. В нея се изпълнява третата от поставените изследователски задачи. Тя е посветена на лингвистичните аспекти в обучението на българи по украински език, основани върху връзките между мисленето на роден език и процеса на обучение по чужд език. Разработването на този проблем е концептуализирано с оглед на положителното или отрицателното влияние на родния език върху усвояването на чуждоезиковия материал. В *първия раздел* на главата са открити основните структурни разлики между българския и другите славянски езици. Като основен проблем пред българите, изучаващи славянски езици, е изтъкнат предимно аналитичният строй на българския език и загубата на понятието за падежи от носителите му. Върху тази особеност и произтичащите от нея последствия в езиковото мислене на българите са съсредоточени основните усилия в разработването на методики за преподаване на славянски езици в България.

Вторият раздел от втора глава описва *подобията* между българския и украинския език, дължаща се на генетичната им близост. Тази близост е очертана на графико-правописно (раздел II. 1.), фонетично (раздел II. 2.), морфологично (раздел II. 3.) и лексикално (раздел II. 4.) ниво. Изтъкнатите

сходства между езиците са оценени като *положителни, активизиращи* съзнанието на изучаващите езика и *подпомагащи* процеса на обучение.

Третият раздел от втора глава изследва *трудностите и препятствията* пред усвояването на украински език от българи, *породени от близостта* между езиците. Трудности от такъв тип са предизвикани основно от психическия механизъм на влиянието на родния език върху изучавания, познато в езикознанието като езикова интерференция. Интерференцията в този раздел е разгледана на граматично и лексикално ниво.

Четвъртият раздел от втора глава изследва езиковите *трудности* при обучението по украински език на българи, предизвикани от *спецификите (разликите)* между двата езика. Основната разлика между украинския език и българския език се открива в граматическия строеж на двата езика – украинският език притежава предимно синтетичен граматически строеж, а българският език – предимно аналитичен. Езиковите трудности, които срещат българите в обучението си по украински език, са класифицирани в няколко категории: правоговорни и правописни трудности (раздел IV. 1.), морфологични трудности (раздел IV. 2.), лексикални трудности (раздел IV. 3.), синтактични трудности (раздел IV. 4.) и стилистични трудности (раздел IV. 5.). Анализът на допусканите от българи грешки е извършен от лингводидактичен аспект. В автореферата към дисертацията на стр. 13 се съобщава, че се прави опит за причисляване на езиковите трудности към определено ниво, в което те да бъдат преодолявани, но в текста на самата дисертация такъв момент отсъства.

Разгледаният в тази глава материал е дал основания за изводи относно някои обичайни затруднения и типични грешки, допускани от българи, изучаващи украински език. Грешките произтичат както от

структурните разлики между двата езика, така и от близостта им. Като цяло влиянието на тази близост е оценено по-скоро като положително.

В изпълнение на четвъртата си изследователска задача Лилия Желева посвещава **третата глава** от дисертацията си. Тя е с методическа насоченост и в нея е изложен учебният минимум по украински език като чужд, описани са различните методи на чуждоезиково обучение и приложението им в обучението по украински език на българи. Особено внимание е отделено на комуникативния подход с оглед на актуалността му в съвременната лингводидактика. Обърнато е внимание на контрола на резултатите от обучението на българи по украински език, методиката на поправяне на грешките в речта на обучаваните и се завършва с предложения за повишаване на нивото на мотивация на обучаваните българи по украински език. За установяването на нивото на мотивация докторантката е съставила и провела анкета, резултатите от която са представени в Приложение № 1 към дисертационния труд.

Като резултат от извършената работа по проблематиката на този раздел дисертантката прави ред изводи. Става ясно, че в резултат на създаването на учебен минимум по украински език като чужд и съчетаването на усилията на украински и чуждестранни методици, работещи в областта, днес украински език по света се преподава като всеки друг чужд език със съизмерим обем, материал и нива на владееене. Практически всички използвани и наложили се в световната практика методи на чуждоезиково обучение се прилагат в обучението на българи по украински език, което съответства на международните стандарти. Ефективността на процеса на обучение се осигурява от комплексен подход към обучението, в който различните методи се интегрират и взаимодопълват.

Четвъртата глава представя опита на дисертантката да приложи на практика наблюденията си върху спецификите на усвояването на

украински език от изучаващите го българи и различните методи на обучение. Този раздел е с практико-приложна насоченост и изпълнява петата от поставените пред изследването задачи. В него са представени три урочни единици съответно са нива А1–А2, В1–В2 и С1–С2. Всеки от уроците се състои от части четене, писане слушане и говорене. Предложени са също изпитни задачи и списък с примерни теми за писмени работи. Част от уроците представлява видеоматериал. Дисертантката самостоятелно е разработила сценарий и съдържание на диалози, в които са ангажирани автентични носители на украинския език и които са заснети с нейни лични усилия и техника. Методическите разработки са апробирани при работа със студенти от Софийския университет „Св. Климент Охридски“, изучаващи украински език като основна специалност или като втори език. Основен извод, постигнат при апробирането на учебните разработки, е, че комуникативният метод трябва да остане водещ при обучението.

Приложенията към дисертацията изпълняват последните две изследователски задачи. Първото от тях, както беше казано, е **анкета** „Обучение по украински език“, а второто – украинско-български **речник** по лингводидактика.

Представяната от Лилия Желева дисертация представлява първият в България опит за проследяване не само на историята, но и на методиката на обучението по украински език, фокусиран върху българската среда и българските студенти. Двухаспектната ориентираност на труда – лингвистична и методическа – естествено произтича от поставената тема. Благодарение на лингвистичната съпоставка между украинския и българския език се открояват техни съществени характеристики, които предопределят акцентите при обучението на българи по украински – език близкородствен, но и съществено различаващ се от техния роден. От историческа и методическа гледна точка преподаването на украински език

е поставено в контекста на дългогодишната традиция на преподаването на славянски езици в България, както и на световните постижения в областта на чуждоезиковото обучение. Методическите разработки на дисертантката изразяват натрупания от нея преподавателски опит и наблюдения. Урочните единици с всичките им компоненти са творчески и отговорно изпълнени и готови за практическо приложение. Същевременно те набелязват необятния хоризонт пред усъвършенстването и обогатяването на методическия инструментариум на украинската лингводидактика, а също и на осигуреността на учебния процес с учебни материали.

Предлаганата за защита работа е качествено изпълнена и отговаря на изискванията за дисертационен труд. Убедено ще гласувам за това на авторката Лилия Желева да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

Доц. д-р Албена Стаменова

03. X. 2019 г.

София